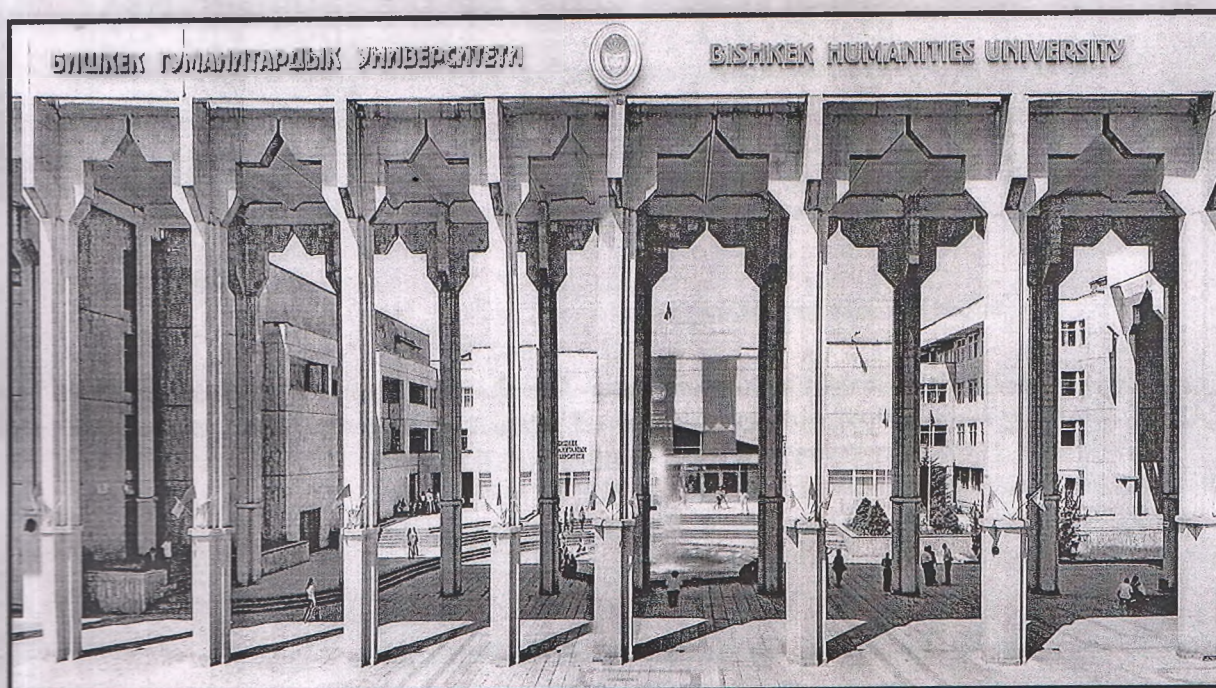

ISBN 9967-410-59-0

БГУ ЖАРЧЫСЫ

Вестник БГУ

№1(43) 2018

Подписной индекс 77382

БГУ жарчысы Вестник БГУ

№ 1(43)
2018

К.КАРАСАЕВ атындагы БИШКЕК ГУМАНИТАРДЫК УНИВЕРСИТЕТИНИН ИЛИМИЙ ЖУРНАЛЫ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ БИШКЕКСКОГО ГУМАНИТАРНОГО УНИВЕРСИТЕТА им. К.КАРАСАЕВА

ISBN 9967-410-59-0

Башкы редактор
А.И. МУСАЕВ

филология илимдеринин доктору, профессор

Башкы редактордун орун басары
Г.М. МУРЗАХМЕДОВА

филология илимдеринин доктору, профессор

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ

АКМАТАЛИЕВ А.А. - филология илимдеринин доктору, академик
БАЙГАЗИЕВ С.Б. - филология илимдеринин доктору, профессор
ИСАЕВ К.И. - философия илимдеринин доктору, профессор
КАНИМЕТОВ Ж.К. - педагогика илимдеринин доктору, профессор
ТЫНАЛИЕВА Б. - медицина илимдеринин доктору, профессор
САДЫКОВ А.С. - филология илимдеринин доктору, профессор

ИЛИМИЙ-РЕДАКЦИЯЛЫК КОЛЛЕГИЯНЫН МҮЧӨЛӨРҮ

АБДУЖАБАРОВ Х.А. - тарых илимдеринин кандидаты
АКМАТОВ Б.М. - педагогика илимдеринин доктору
АСАНОВА А.А. - филология илимдеринин кандидаты
ЕЛЕБЕСОВА С.А. - педагогика илимдеринин кандидаты
ИСКЕНДЕРОВА С.И. - филология илимдеринин доктору, профессор
ИСМАИЛОВА Э.И. - философия илимдеринин доктору, профессор
ИШЕМКУЛОВ Т.И. - профессор
КОЗУЕВ Д.И. - филология илимдеринин кандидаты
МАШРАПОВ Т.Т. - тарых илимдеринин кандидаты
ОРОЗАЛИЕВ Э.С. - философия илимдеринин доктору, профессор
САВИН В.Е. - экономика илимдеринин доктору, профессор
СЕЙИТБАЕВ Б.Т. - саясий илимдеринин кандидаты
ЧОГУЛДУРОВ М.Д. - география илимдеринин кандидаты

Илимий журнал
2003-жылы негизделген
Жылына 4 жолу
жарык карат

Журнал КРнын Адилет
министрлигинен 2001-жылы 2-мартта
каттоодон өткөн.
Каттоо күбөлүгү № 504

Журнал
2017-жылдан
РИНЦтин
түзүмүнө кирди

© К.Карасаев
атындагы Бишкек
гуманитарлык
университети

МАЗМУНУ

Уважаемые читатели!..... 3

ПЕДАГОГИКА

Качиева А. Е. “Этнопсихология” предметин контексттик принциптердин негизинде окутуу..... 4
Абдыракунова Ж. С. Үй-бүлө тарбиясынын балага кесипке багыт берүү процессиндеги орду..... 6
Али Актюрк. Социально-педагогический подход по формированию профессиональной компетентности будущих социальных педагогов..... 9
Сулайманкулова Ж. К., Бактыкалый к. Гулжайнар Оозеки чыгармалардын элдик педагогикага тийгизген таасири..... 13
Байтокова А. С. Айтматовдун мугалимдери болочок мугалимдердин жалпы адамзаттык баалуулуктарын калыптандыруунун үлгүсү катары..... 15
Токсонбаев Р. Н., Нургазиев Е. Ү. Методика использования интерактивных технологии обучения на уроках географии как средство формирования познавательного интереса учащихся..... 18
Кайбылдаева Н.А. Тектеш эмес тилдердеги антитездин семантикалык түзүлүшүнүн которуу өзгөчөлүгү..... 20
Токсонбаев Р. Н., Нургазиев Е. Ү. Актуальность применения инновационных педагогических технологий в процессе обучения учащихся в средних школах..... 23
Токоева Ж.Т. Идеино-нравственное воспитание средствами киноискусства..... 26
Син Елисей Елисеевич. О некоторых педагогических приоритетах в воспитании детей у алтайских народностей..... 30
Усманова Н. М. Fostering university students' emotional well-being through practicing collocations.. 33
Алимбеков А. Байыркы түрк элдеринде балдарды жоокердик өнөргө даярдоодогу ата-энелердин орду..... 36
Жуматаева А. С. Кыргыз макал-лакаптарында балдарды улууларды урматтоого тарбиялоо идеялары..... 39
Янкын Н. В. Прагмалингвистический аспект речевого акта «пожелание» в русском и турецком языках..... 41
Жумаш кызы Элмира. Кыргыз жана англис тилдериндеги «достук» концептинин лингвомаданияттык анализи..... 45
Карагулова М. Ш. Теоретические предпосылки изучению фразеологических средств концептуализации эмоций кыргызского и английского языков..... 48
Аалиева Ш.К. Саясий лидердин өзгөчө сапаттары..... 51
Таирова К. Кыргыз жазуучуларынын чыгармалары аркылуу жогорку класстын окуучуларын мекенчилдикке тарбиялоо процессин моделдештирүү..... 54
Малдыбаева М.Б. Грамматическая интерференция в русской речи тюркоязычных учащихся..... 58
Абдиев Т.К. Дореволюционные русизмы в кыргызском языке..... 61
Кошалиева С.Ш. Кыргыз элинин макал-лакаптары, анын үй-бүлөдө баланы тарбиялоодогу ролу..... 64

Бекмырзаева А.Б. Психолого-педагогические особенности студенческого возраста и их учет в воспитании гражданственности будущего учителя..... 6
Сегизбаева Н. К. Кыргыз тилин үйрөгүүдө деңгээлдер боюнча коммуникациялык компетенцияны өнүктүрүү маселелери..... 7
Базакечова Г. Э. Болочок мугалимдин укуктук компетентүүлүгү..... 7
Нурманбетова Г.К. Вопросы нравственного воспитания в этнопедагогике кыргызского народа..... 7
Байсубанова А.К. Концептуальные подходы к вопросу толерантности..... 8
Качкын уулу Алтынбек. Кесиптик-педагогикалык маданиятты калыптандыруунун критерийлери жана көрсөткүчтөрү..... 8
Джумагулова Г. А. Болочок социалдык педагогдордун кесиптик компетентүүлүгүнүн инсандык компоненти..... 8
Мажитова З. Оозеки кепти өстүрүүнүн усул-ыкмалары..... 8
Ибрагимова С. Ж. Баласагын балага берген тарбия жөнүндө..... 9
Джумагулова Г. А. Болочок мугалимдердин кесиптик компетентүүлүгүнүн чыгармачылык компоненти..... 9
Ибраимова Ж.Т. Макал-ылакаптардын тарбиялык мааниси жана таасири..... 9
Абдыкаимова С. Ю. Коллективное бессознательное как фактор объединяющий алтайские народы..... 10
Асипова Н. А. Этнопедагогическое образование студентов в поликультурной среде..... 10
Дюсембинова Р.К., Байназарова Т.Б., Тулеужанова К.А. Этнопедагогическое наследие казахского народа как фактор духовно-нравственного воспитания студентов вуза..... 10
Байызбекова А.А. Использование видеоматериалов в процессе преподавания русского языка как иностранного..... 11
Бикбулатова А. Р. Из истории татар города Каракол..... 11
Джунушева Б. А., Суералиева Д. С. Гендерная социализация школьников..... 11
Иманкулова С. Э. Кыргыз Республикасында инклюзивдик билим берүүнүн өнүгүшү..... 12
Исмаилова Г.Д. «Азыркы табият таануунун концепциялары» курсун окутууда студенттердин өз алдынча иштерин уюштуруу..... 12
Касымбекова Э.Т. Т. Касымбековдун чыгармаларын окутуунун методологиялык, дидактикалык негиздери..... 12
Кенжекараева Ч. М. Кыргыз элдик педагогикасындагы адептүүлүккө тарбиялоонун теориялык негиздери..... 13
Койлубаева Н.К. Эне үлгүсү адептүүлүккө тарбиялоонун мыкты усулу..... 13
Молдалиева А. Ж. Азыркы учурдагы окуучулардын этномаданияттык тарбиясы..... 13
Мураталиева М. Вопросу формирования компетентностной модели выпускника вуза педагогической направленности..... 13

Качкын уулу Алтынбек
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук
университетинин окутуучусу

КЕСИПТИК-ПЕДАГОГИКАЛЫК МАДАНИЯТТЫ КАЛЫПТАНДЫРУУНУН КРИТЕРИЙЛЕРИ ЖАНА КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

CRITERIA AND INDICATORS OF FORMATION OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL CULTURE

Аннотация: Бул макала болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин кесиптик-педагогикалык маданиятын калыптандыруунун критерийлери жана көрсөткүчтөрүнө арналды. Андан тышкары болочоктогу мугалимдеринин мотивдери менен байланышкан көйгөйлөр камтылды.

Түйүндүү сөздөр: болочоктогу айыл мектеп мугалимдери, критерий, мотивдер, кесиптик-педагогикалык маданият.

Аннотация. Данная статья посвящена критериям и показателям формирования профессионально-педагогической культуры будущих учителей сельских школ. Также в статье содержатся проблемы мотивации будущих учителей сельских школ.

Ключевые слова: будущие учителя сельских школ, критерии, мотивация, профессионально-педагогическая культура.

Annotation: this article is devoted to the criteria and indicators of the formation of the professional and pedagogical culture of the future teachers of rural schools. Also in the article there are problems of motivation of future teachers of rural schools.

Key words: future teachers of rural schools, criteria, motivation, professional and pedagogical culture.

Илимий адабияттарда инсан маселеси тууралуу концепциялардын көптүгү жана ага маданияттын тийгизген таасири, канчалык актуалдуу маселе экени билинип турат. Педагогикалык жана кесиптик-педагогикалык маданияттын өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрү жана алардын студенттерге тийгизген таасири тууралуу акыркы жылдары көп эмгектер жазылган. Бул көйгөйдүн ар кайсы аспектилери изилдөөдө мазмундуу жана кызыктуу маалыматка ээ боло алдык.

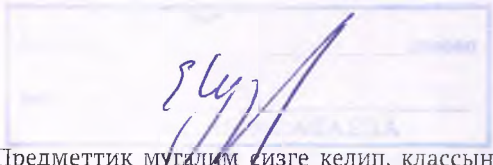
Макаланын маанилүү бөлүгү катары педагогикалык чеберчиликти аныктоонун критерийлерине арналган иштерди иликтөө жана ошондой эле педагогикалык ишмердүүлүктүн адеп-ахлактык сапаттарын баалоо болду. Бул көйгөйлөрдү Т.Ф.Белоусова, Е.В.Бондаревская, И.Ф.Исаев ж.б. изилдешкен [1,2,4].

Мугалимдин адеп-ахлактык сапаттары жана маданияттын критерийлери психологиялык-педагогикалык адабияттарда ар түрдүүчө берилген. Ошол адабияттардын биринде болочоктогу мугалимдин кесиптик-пе-

дагогикалык маданиятынын деңгээлин анын дүйнө таанымдык потенциалынын деңгээлине жараша кароо керек экендигин баса белгиленет, ал дүйнө таанымдын мазмунунда – жалпы дүйнө тууралуу көз карашы, адам баласы топтогон бүткүл тажрыйбаны система-лаштыра алган мүмкүнчүлүгү деп айтылып келет.

Алсак “критерий” түшүнүгү (грек тилинен алганда criterion – ойлонуунун каражаты) баалоонун каражаты, белгилүү көйгөйдү классификациялоонун жол жобосун түшүндүрөт [1]. И.Ф.Комогорцеванын ою боюнча критерий – бул белгилүү бир кубулушту, болуп өткөн окуяны же болбосо фактыны баалоонун белгилери деп түшүндүрөт [5].

Баса белгилеп кетүүчү жагдай болочоктогу мугалимдин инсандык сапатынын жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, жалпы маданияттуулугун бааласак, анда маалыматыбыз тагыраак болот. Бул милдетти иш жүзүнө ашыруу татаал процесс болуп саналат, студенттерге педагогикалык маданияттын маңызын

ачып берүүчү 10 түшүнүк сунушталган: *маданият жаратуучу ишмердүүлүк, педагогикалык чеберчилик, баарлашуунун маданияты, технологиялык маданият, мугалимдин этикасы жана сый мамилеси, педагогикалык ишмердүүлүктөгү чыгармачыл активдүүлүк, жаңы педагогикалык ойлом, маданияттардын диалогу, мугалимдин методологиялык жана методикалык маданияты, мугалимдин уяты жана намысы* [4].

Жооптору 4 группага бөлүштүрүлдү: толугу менен туура (3 упай), жарым жартылай туура (2 упай), туура эмес (1 упай) жана жооптун жоктугу (0 упай).

Кесиптик-педагогикалык маданияттын иш жүзүндө текшерүү үчүн эксперттердин баалоо методун, жуптарды салыштыруу жана ранжирлөө методдорун колдондук. Эксперттерге окутуучулар, класс жетекчилери, класстан жана мектептен тышкаркы иштерди уюштуруучулар жана педагогикалык практикадагы методисттер кирди.

Мындай иштердин негизги милдети катары бөлчөкчө айыл мектеп мугалиминин кесиптик-педагогикалык маданиятын калыптанган деңгээлин аныктоо болду. Мындан тышкары педагогикалык практиканын, окуу-тарбия процесси жана жогорудагы сапаттын калыптануу деңгээли каралды. Бул милдетти аткаруу үчүн эксперттер группасы тарабынан кесипкөй адистин педагогикалык маданиятынын компоненттери бааланды:

4 упай – компонент тез-тез жана кескин байкалат.

3 упай – байкалуусу жана байкалбашы бирдей деңгээлде жүрөт.

2 упай – аз байкалат.

1 упай – такыр ишке ашпайт жана байкалбайт.

Студенттердин кесиптик-педагогикалык маданияты тигил же бул критерий боюнча топтогон упайларына жараша бөлүштүрүлдү. Алгачкы статистикалык материалдын булагы катары жуптарды салыштыруу методу колдонулду. Анын маңызы студенттердин кесиптик-педагогикалык маданиятынын калыптанган деңгээлине жараша салыштыруу болду.

Кесиптик-педагогикалык маданияттын калыптандыгынын деңгээлинин критерийи болгон мотивация жөнүндө сөз болот. Маалымат тагыраак болуш үчүн бири-бирин толуктаган бир нече методика колдонулду. Алгачкы этапта кесиптик-педагогикалык маданияттын компоненттеринин ордун, мааниси жана калыптандыруу мотивдери изилденип, ал үчүн кесиптик-педагогикалык маданияттын компоненттеринин калыптандырууга түрткү берүүчү педагогикалык милдеттерин жана кырдаалдарын чечүү методикасы колдонулду. Студенттерге жөнөкөй эмес педагогикалык жагдайлар берилип, аларды калыптанган кесиптик-педагогикалык маданияттын кайсы компоненти камсыздаганын билүү зарыл болгон.

1. Бир окуучунун дарегине арыз алдыңыз.

2. Сабагыңызга күтүүсүздөн комиссия келип калды.

3. Сабак учурунда окуучуңуз оор жана какшыктаган суроо берди.

4. Бир окуучуңуз белгилүү себептерден мектептен үйгө кетүүгө уруксаат сурап жатат.

5. Жаныңызга окуучу келип мурунку класс жетекчисин жамандай баштады.

6. Бир окуучуңуздан тамекинин жытын жыттап калдыңыз?

7. Предметтик мугалим сизге келип, классыңыздын жетишпегенинен жана начар тартибинен сабакты үзгүлтүккө учуратып жаткандыгын айтты.

8. Сизге сабактан тышкаркы иштерди уюштурган мугалим келип, сабагыңыздан 5 окуучуну сурап жатат.

9. Сабактын биринчи күнүнөн кийин маанилүү маселерди чечүү үчүн окуучуларды алып калсаңыз, ошол маалда директор чогулушка чакырып калды.

10. Сабактан кийин сиз бааларды угуздунуз. Тыныгуу учурунда жаныңызга бир окуучу келип, баасы ылдыйлатылганын айтты.

Ар бир студент кырдаалдын маңызын түшүнгөндөн кийин, кайсы кесиптик-педагогикалык маданияттын компонентинин жардамы менен туура чечүүнүн жолун табууга умтулат.

1-кырдаалда кесиптик-педагогикалык маданияттын компоненти болгон мугалимдин *методологиялык* жана *методикалык* маданияты жана анын аксиологиялык аспектиси;

2-кырдаалда, мугалимдин педагогикалык сылыктык (такт), этикасы жана адеп-ахлактык сапаттары;

3-кырдаалда, баарлашуунун жогорку маданиятын жана толеранттуулукту талап кылат;

4-кырдаалда, мугалимдин чыгармачыл маданиятын өнүктүрүүгө багытталган;

5-кырдаалда кесиптик сапаттарды калыптандырууга багытталган – принципалдуулукту, талап койгучту жана объективдүүлүктү камтыйт.

Бул методиканы колдонууда төмөндөгүдөй жыйынтыктарды ала алдык: педагогикалык милдеттерди чечүү жана кесиптик-педагогикалык маданияттын тигил же бул методдун аныктоо студенттердин мугалимдин маданият жаратуучу ишмердүүлүктөрү жөнүндө ой пикирлеринин калыптангандыгын маалымдайт турат. Мындай көндүмдөр изилдөөгө катышкан студенттердин 20 (44,4 %) байкалды, ал эми калгандары кандайдыр бир деңгээлде туура эмес жоопторду беришти. Бул жыйынтыктарга таянуу менен педагогикалык кырдаалдар тууралуу талкуу жүргүзүлүп, кесиптик-педагогикалык маданияттын кайсы компоненттери өзүлөрүнүн функцияларын аткараарын ж.б. милдеттер чагылдырылды.

Жүргүзүлгөн изилдөөнү жыйынтыктап жатып, кесиптик-педагогикалык маданияттын калыптануу деңгээлин аныктоо, теориялык жана эмпирикалык маалыматтарды системациялаганга жардам берип кесиптик-педагогикалык маданияттын ар бир компонентин көңүл сыртынан чыгарбоону камсыздады.

Адабияттар

1. Бенедиктов Б.А., Бенедиктов С.Б. Психология обучения и воспитания в высшей школе. – М.: Высшая школа, 1983. – 224 с.

2. Белоусова Т.Ф. Педагогическая практика как фактор формирования основ педагогической культуры у студента педвуза: Дис. канд. пед. наук. Ростов н/Д, 1989. – 229с.

3. Бондаревская Е.В. Уровень педагогической культуры главное основание для аттестации учителя. – Р н/Д, 1994. – 15с.

4. Исаев, И.Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы. – М.: Высш. школа, 1993. – 348с.

5. Комогорцева И.Ф. Формирование у будущих учителей культуры педагогического общения с учащимися. Дис... канд. Пед. Наук. – М., 1984. – 183 с.